

بله ډيوه

د

Ketabton.com

كل پاچا «الفت»

جرمني ۲۰۱۱ ميلادي كال

www.ulfat.de

فهرست

سر ليك:

مخ:

1 خپله ژبه
2 خپل مليت ساتل
4 حرکت او وینتوب
5 لوئېدل او جدیت
7 پوره ژوندون
8 د ژوند مقصد
10 گڼل
11 زړه او سترگې
12 زه دې پېژنم
13 حقیقت
14 دمحببت رڼا
14 شعر او ادب
15 شاعر او عالم
17 دتورې رڼا
20 خوږ ژوند

بسم الله الرحمن الرحيم

خپله ژبه

دغه لمر چې پاس په آسمان کې زموږ د پاسه ځلېږي او پخپل نوراو حرارت د ځمکې دمخ په بوټو او ژوندیو شيانو کې دنشوي نما قوت پيدا کوي همدغه شان يو بل معنوي لمر هم شته چې وړانګې او پلوشې يې دانسان په زړه او دماغ ولېږي او له انعکاس څخه يې افکار او خيالات پيدا کېږي، دا افکار يا خيالات چې د الفاظو او کلماتو په جامه کې څرګندشي نطق، خطابه، شعر موعظه، نصيحت او داسې نور ته ويل کېږي چې دا ټول د ژبې ترعمومي عنوان لاندې راځي او انسان ورباندې له نورو حيواناتو امتياز پيدا کوي.

نوویلی شو چې زموږ الفاظ او کلمات تش هغه اصوات نه دي چې له مرغانو او نورو حيواناتو اوریدل کېږي، بلکه دا زموږ د زړه غږ او د فکر فانوس دی چې زموږ فکري رڼا او نور زیاتوي او موږ په همدغه وسیله کولی شو چې یو د بل په مقصد پوه شو او یوله بله فکري او معنوي استفاده وکړو. دا باید موږ ومنو چې که انسان دنطق او ویناقوت نه لرلی او دافکار و او خيالاتو د جریان د پاره يې دا مجرا نه درلودی هېڅکله به دغه ذهني او عقلي ارتقا نه وه کړې اونه به يې له نورو حیواناتو دومره توپیر درلود. نو زموږ ویناکه څه هم د هغې رڼا زېږنده ده چې له یوه ډېر لوړاسمانه زموږ ذهن ته رابښکته کېږي مګر ددې رڼا په زیاتوالي کې زښت ډېر تاثیر اودخل هم لري چې باید په ډېر زیات اهمیت ورته قایل شو.

دا هم باید وویل شي چې ددغه معنوي لمر فیضان چې انسان ورځنې فکري رڼا اخلي او ژبه ورځنې پيدا شویده، دا هم لکه د ابل لمر د مناطقو او مملکتو د جغرافیوي وضعیت په لحاظ مختلف تاثیرات لري اولکه چې یو مملکت له بل ځینې پخپلو مخصوصو بوټو او حیواناتو امتياز پيدا کوي اومعناً بېلېږي، قامونه هم یوله بله پخپله ملي او مخصوصه ژبه جلا کېږي او دا هېڅ امکان نلري چې دمخکې دمخ ټول انسانان په یوه ژبه وګرېږي، بلکې داطبيعي اومل شوی قانون دی چې هر ملت به ځانته ژبه لري، او پخپله ژبه کې به علمي اومعنوي ارتقا کوي همدغه سبب دی چې یوسړی په ډېر زیار او زحمت هم په پردی ژبه کې داسې ادیب کیدی نشي چې له اهل زبانو څخه يې هېڅ فرق ونشي، دا ځکه چې د بلې ژبې الفاظ او کلمات دده دهغو دقیقو الفاظو ترجماني نشي کولی چې دی پخپله ژبه کې ور ځینې تعبیر کولی شي، نو ضرور دده ذهني او دماغي واردات يې تعبیره پاتې کېږي او د فکر لار يې بندېږي چې دېته باید فکري اومعنوي اختناق ووايو.

نوملټونه هم لکه اقلیمونه او مناطق د اجتماعي ناموس او طبعي نظام له اغېزې لاندې دي چه هېڅکله ورځینې سرنشي غږولی او حتماً ورسره موافقت کوي، که څوک له دې قانون مخالفت کوي او غواړي چې په بله ژبه کې د علم او عرفان، ادب او بصیرت خاوند شي هغه داسې مثال لري لکه چې دتودو ملکو مخصوص بوټي په سړو ملکو کې کري یاديوه موسم کرهڼه په بل کې کوي. دا څرګنده ده چې له دغسې سعی او عمل ځنې هېڅ نتیجه نه اخیستل کېږي او داراز زیار او زحمت انسان نشي مسعود کولی.

که یوملت وغواړي چې خپل احتیاجات په بله ژبه پوره کاندې او په پردی ژبه کې د علم اومعارف خاوند شي ښايي چې پخپل جدوجهد ځینې معلومات لاس ته راوړي اولږڅه خپله مخه رڼا کړي، مګر دارڼا به لکه دغلو ډيوه ډېره ضعیفه

او څه وي چه په نري شمال به مري او هېڅ دوام به نلري. که ملت دبل په ژبه څه زده کوي هغه زده کړه به لکه دطوطي اومينا زده کړه تش دژبې په سروي او زره ته به هېڅ لارنلري په داسې ملت کې هېڅکله دفکري نشوې او ارتقا هيله نه کېږي او نه په علم او ادب کې سمه اوصحيح لار ورته پيدا کېږي، دا راز ملتونه هميشه خپلې سترگې غړوي مگر څه نه ويني. نو مونږ بايد ارومرو خپله ژبه ژوندۍ کړو او دعلم وعرغان دپوه پکې بله کړو ځکه چې دا ژبه دملت په ذهن او زره کې ځای لري او په رڼا باندې يې طبعاً دملت ذهني او دماغي خونه روښانه کېږي او ډېر ژر دمعرف پلوشې دوطن په هره خواکې خپرېږي.

خپل مليت ساتل

هرملت بعضې مخصوص شيان لري چې که سړی هغه ورځينې لري کړي هېڅ امتيازورته نه پيدا کېږي. دهمدې لامله هر ژوندی او بيدار ملت خپل ټول ملي شيان لکه: رسوم او ادا، ملي موسيقي اوملي ادب، ملي ژبه اوملي روايات، ملي ذوق او ملي اخلاق په ډېرښه شان ساتي او هېڅکله ځان دبل قوم په څېر نه ښکاره کوي. بعضې ملتونه پدې باب کې دومره ډېر احتياط کوي چه خپل خرافات اوبيمعني شيان چې هېڅ فايده پکې نه وي هم له لاسه نه باسي او ډېر ورباندې ټينگ وي. يوملت له بل ځنې علم، فن اوصنعت اخلي خوملي خاصي يې هېڅکله نه قبلوي مگر ځينې ضعيف النفس ملتونه چې دنورو ترثاثير لاندې راغلي، خپل ملي ذوق اواحاساس يې ورک کړيدي ځکه چې هغوی ته خپل هرڅه بدمعلومېږي او پردی هرڅه ورته ښه ښکاري نوپه هرشي کې دنورو تقليدکوي او دمليت په معنى هم هېڅ نه پوهېږي خپل ځانونه ورته ډېر ټيټ اوشکنه ښکاري، ښه او بد دنورو په ذوق ځانته معلوموي او له ځانه هېڅ فکر نشي کولی.

که سړی دپوه قام ازادي اوخپلواکي دروح اوفنس له خواپه نظر کې ونيسي نوپوره ازادي او حقيقي خپلواکي هغه قوم لري چې پخپل فکر کې دبل قوم ترثاثير لاندې نه وي راغلی يعنې په غير شعوري طورپه بل قام پسې نه وي روان، نه يې ذوق دبل دذوق تابع وي اونه دبل قوم فکر له خپل فکره ښه کېي. هرکله چې پښتون يوتوريالی اوننکيالی تېردی چې تراوسه په دنياکې په جگواو هسکو سترگو ژوندون کوي او هېڅکله ورته بل څوک له ځانه لوراو سترنه ښکاره کېږي نو طبعاً بايدخپل ملي خصوصيات اوبستني مميزات په ښه شان وساتي او هېڅکله يې له لاسه ونه باسي.

دپښتونملي اخلاق اوخويونه چې په پښتونواله ورځنې تعبير کېږي دمليت ستنې اومهم ارکان دي چې په اجتماعي حيات کې ډېرزيات قيمت او اهميت لري او حقيقي تهذيب پکې ليدل کېږي، دپښتووصاف اورښتيا ويل، پخپل عهد اوقول له سراو ماله تېرېدل، له ضعيفانو او بې وزلوسره مرسته او کومک کول داټول هغه صفات او خويونه دي چې پښتانه يې دبښتونولۍ ارکان اوشروط گڼي.

دپښتونملي تربيه هم پر يوه داسې اساس باندې قايمه ده چې له ننني حيات او ژوندون سره پوره موافقت لري داقوم اوس دپټه نه دی محتاج چې څوک ورته دشجاعت اوزرورتوب درس ورکړي يابي دزيار ايستلو اوزحمت گاللو لپاره تربيه کاندې ځکه چې دوی ته خپل مليت داتعليم ورکړيدی چې بايد هېڅ کارورته په دنياکې گران او مشکل معلوم نشي او له هېچا ځينې يې سترگه ونه سوزي. وگورئ! يوپښتون کله چې خپل ځان ستايي نووايي چې زه اسمان ته تيره غورزوم او سرورته نيسم، صفتونه خو نورهم ډېردي مگر هر قوم او هرڅوک له خپل ملي ذوق اواحاساس سره سم يوصفت ځانته غوره کوي اوفخر ورباندې کوي.

نومعلومه شوه چې پښتو ته له مشکلاتو سره مقابله کول او ګرانو کارونه سرنيول ډېرښه ښکارېږي او دا قوم د هر راز سختيو مقابلې ته تيار او مستعد دی. دې قوم ته له هر چا ځنې خپل ځان لوړ ښکاري او تل پخپل مليت او پښتونواله افتخار کوي، دهمدې لامله د قسم په ځای کې وايي:

پښتون به نه يم که دا کار مې ونکړ.

نور قومو نه که عزة النفس او ځان ښه ګڼل يا پخپل مليت باندې فخر کول کسې زده کوي دوی ته خپل محيط او مليت دا وړښي او بل معلم ته ېې هېڅ حاجت نه پېښېږي.

د پښتو مليت او ملي اخلاق د دوی له نامه سره تړلی شی دی.

که څوک د پښتو په کلو او قبایلو کې وګرزي دابه ورته معلومه او څرګنده شي چې پښتانه هغه چاته پښتون نه وايي چې هغه يوازې په پښتو خبرې کولی شي او نه پښتو يوازې د دغو مخصوصو الفاظو او کلماتو لپاره استعمالېږي ځکه چې د دوی د محاوراتو او اصطلاحاتو په نا لیکل شوي قاموس کې دا دوه کلمې خورا ډېر معاني لري، چې د دې قوم ټول صفات او مميزات پکې راځي.

نوموږ بايد خپل ملي اخلاق او پښتونواله په ښه شان وروزو او د خپلو تېرو پښتو هغه خوبونه چې بايد انسانان او انسانيت ورباندې فخر وکړي تل په نظر کې ونيسو.

زمونږ اسلاف او پخواني برسېره په دې چې توره او تور ياليتوب ورځنې په ميراث پاتې دی دنورو لوړو اوسو صفتو نو خاوندان هم و چې هېڅ قوم کې په طبيعي او غريزي ډول نه ليدل کېږي.

دوی مهذب او خوشبين و، دوی پخپل ناموس ډېر ټينګ و او بل چاته ېې هم هېڅکله په سپکه سترګه نه کتل، په هر ميدان او هر ډګر کې د ظالمانو دښمن او د مظلومانو ملګري و، هر چا به چې دوی ته ننګ راوړله سراوماله به ورباندې تېرېدل او هغه به ېې تر خپل سيوري لاندې په ډېرښه شان ساته.

خپله سيمه به ېې ډېره درنه ساتله او پخپله يوه وليشت محکمه به ېې خپل سرونه ورکول، هېڅکله ېې په دنيا کې د بې ننګۍ ژوندون نه کاوه او نه به ېې د چاپېغور خپل ځانته پرېښوده، خپل نوم ورته له هر چا ځنې ښه ښکارېده او د پښتونولۍ آب و آبرو ېې په ډېر ښه شان ساتله، نوموږ بايد خپل ټول ملي شيان او ملي اخلاق له هر چا ځنې ښه وګڼو او پخپله پښتونواله ونازېږو، کوم طبيعي جوهر او معنوي ښېګڼې چې موږ لرو هغه په بل هېڅ قوم کې نشته او نه ېې پيدا کولی شي، که څه هم په فن او صنعت کې له موږ ځينې ډېر وړاندې او مخکښ وي.

نو موږ بايد له نورو اقوامو ځنې فنون او صنايع، علوم او معارف واخلو د نورو سياست او معاشرت، کره وړه هر څه ځانته معلوم کړو مګر د هغوی په ظاهري ښايست او ښکلېتوب خپل زړه باي نلو او نه خپل ملي ذوق د چاپه تقيلد کې ورکړو، موږ بايد د پښتونولۍ بڼ جوړ کړو او لکه بلبلان دنورو دباغ په ګلانو ونه تېرېږو.

موږ بايد دخپلې ملي ژبې له ژوندي کولو سره سم خپل معنويت او مليت پوره ژوندي کړو او لفظاً و معناً ځانونه پښتانه کړو، موږ بايد دخپلې ملي ژبې په فانوس کې د پښتونولۍ رڼا او د علم و عرفان نور دواړه جمع کړو او پښتو او پښتونواله يوځای وروزو.

او عقیده و لرو چې زموږ خاوره د تهذيب او ښو صفتونو زانګووه او د تاريخ په حق شهادت د تهذيب پلوشې زموږ د ملک او زموږ ډپلو د اعمالو د هندارې څخه په دنيا کې منعکس شوي دي.

حرکت او وینتوب

لمر ختلی او وړانګې چې له درونڅې نه کوټې ته راپرې وتلي دي. یووروکې ماشوم چې نوی له خوبه راپاڅیدلی په کټ کې ناست دی او د لمر پلوشو ته هر ساعت لاس وراچوی مگر هېڅ شی لاس ته نه ورځي اوموتی ېې هماغسې تش پاتې کېږي دی پدې نه پوهېږي چې دا وړانګې زما په سترګوکې ځای لري او هېچا ته لاس نه ورکوي. او ه! واره اوکوچنیان څه عجیبه طایفه ده او څنګه شیانو پسې هڅه کوي. دوی چې کله خپل ځان په هنداره کې وویني هم لاس وراچوي او منکولې ورسره لګوي، دوی ته خپل ځان هم پردی ښکاري او دخپل سرخولۍ هم دبل ګني که ښه فکر وکړو مونږ هم لکه دوی له خپل ځان سره په جګړه اخته یو او په همدغسې شیانو پسې هڅه کوو خو دومره فرق شته چې دوی ته خپل شی هم دبل ښکاري او مونږ د نورو مال هم خپل ګڼو، دوی په وړني کې کلک تړلی وي سره له دې لاس اوپسې خوزوي او خپل ځان خلاصوي مگر مونږ ېې تړلو هم هېڅ حرکت نه کوو او ځای په ځای پراته یو. هو! مونږ او واره دومره ډېر فرق نلرو که مونږ هم لکه دوی د خپل ځان او وطن لپاره څه کارنشو کولی یواړه یو او یا ویده.

هو! خوب هم یوعجیب کیفیت دی. یوه شپه چې زه په درانه خوب وپډه وم او تندې راباندې ډېره غلبه کړې وه نومما به لوی لوی سیندونه او ولې لیدلې اوهر ساعت به مې اوبه څښلې خومړیدم به نه اوتنده به مې نه ماتېدله، کله به مې په لویو ډنډو کې لمبل او کله به مې په لوی سیند کې غوتې وهلې، مگر له خوبه راپاڅېدم لاس مې هم لوند نه و او سخت تری وم.

دویدو قومو نو ټول کارونه به البته همدغه شان وي چې هېڅ نتیجه به نلري، دوی به ګمان کوي چې مونږ کارکوو او ګرزو مګر په حقیقت کې به ځای په ځای پراته وي او هېڅ به ېې نه وي کړی.

خوبونه هم ټول یو راز نه دي ځنې خلک ویده دي او په خوب کې خبرې کوي، بعضې لاداسې هم وي چې له ځایه پاڅېږي او ګرزي مګر وپس نه وي. دچا خوب ډېر زیات او دروند وي چې په چپغو هم نه راوېښېږي او ځینې کسان په یوه نري ګنګوسي وېښ شي، نو وېښول که څه هم دوېښوونکی کاردی مګر دویدو حال پکې ډېر تاثیر لري همدغه سبب دی چې دیوه ځای شاعران ډېر ژر خپل قام وېښولی شي او دبل ځای شاعران دا افتخار نشي ګټلی او دشورنارې ېې دهواپه امواجوکې ېې فایده ورکېږي.

وېښول هم ډېر اقسام لري سړی ټول خلک په یوشان نه وېښوي، کشرانو ته سړی نارې وهي اوبښوروي ېې مګر ځینې کسان په چاپې کولو او کښمندلو بیدارېږي. پدې عصر کې چې وېښتوب ترهرڅه ضرور دی باید هېڅوک ویده پاتې نشي، هرڅوک که دخپلو خواخوږو په نارو نه وېښېږي نودښمنان ېې دبرچوپه څوکو وېښوي، اوهسې ېې نه پرېږدي، نو باید وېښ شو مګر داسې وېښ نه لکه واره هلکان چې له یوه خوبه راپاڅیدلي او په بل شان خوب کې پراته دي. لاس اوپسې ښورول ضرور دي خوداسې نه چې سړی د وړانګو په نیولو خپل وخت تېرکړي، وړانګې هم سړی نیولی شي او پوره استفاده ورځینې کېږي مګر هله چې سړی پوره وېښ وي او دزړه سترګې ېې هم غړولی وي.

لوئېدل او جدیت

لکه چې دباغ بوتې اونیالکې ورځ په ورځ لوئېږي او وده کوي همدغه شان انسانان هم د رشد او تکامل لورته روان دي، مگر هېڅوک دا مسیر په سترگو نشي لیدلی او هره شېبه یې په تفاوت نه پوهېږي، کله چې نباتات له مخکې نوي راجگ شي له خاوروسره برابروي او ښه لانه لیدل کېږي.

مگر څه موده وروسته ښایسته ډېرلوی شوي وي او ښه وده یې کړي وي، دا لویوالی یوځل نه پېښېږي بلکې له ابتدا ځنې په یوه داسې تدریجي صورت جاري وي چې څوک یې هر ه ورځ فرق نشي محسوس کولی مگر هېڅوک ورځنې انکار هم نشي کولی، دنیا هم له خپلو ټولو موجوداتو سره همدغه شان د ترقۍ په لور روانه ده که څه هم مونږ پکې پټې سترگې پراته یواو حرکت یې نه وینو دغه نشو و نما چه په کائناتو کې په طبیعي صورت جریان لري او هېڅوک یې مخه نشي نیولی کله کله دبعضې عواملو په اثر کې له طبیعي حاله وزی او تغیر پکې پېښېږي.

هو! انسان دا اقتدار لري چې د طبیعت سیرد خپل تدبیر په مرسته ګړندی کړي او پخپله روزنه او زیار یو باغ ډېر ژر سمسور کاندې دانسان جدیت او فعالیت هم په حقیقت کې همدغه معنی لري چې دی له طبیعت سره یولاس شي او خپل تاثیر څرګند وښيي.

کله کله سړي پدې راز بحثونو کې له ځینو کسانو اوري چې په هر کار کې اعتدال ښه دی او ډېره بېره ښه نه ده. هو! اعتدال ښه دی او په هېڅ کار کې دومره بېره نه ده په کار چې سړی پخوا له فکر کولو یوه کار ته ملاوتېږي او داسې مندې پکې ووهي چې په یوه شېبه کې ځان دومره ستومانه کړي چې بیا دوه ساعته ځای پرځای پروت وي او د حرکت نه وي مگر داسې هم باید ونشي چې سړی اعتدال د ځان لپاره پلمه کړي او ټول کارونه طبیعي جریان ته وسپاري. وګورئ! اوسپنه یانور فلزات پس له ډېرو قرونو او پېړیو دیوه مناسب حرارت او طبیعي تحول په اثر کې داصلاحیت پیدا کوي چې بعضې الات او اسبابونه ورځنې جوړشي، مگر کوم وخت چې صناعتی فابریکو او دانسان لاس ته راوړسېږي ډېر ژر هر راز تحولات قبلوي او دانسان جدیت او فعالیت ته ځان تسلیموي.

نو د طبیعت سیر همیشه پداسې طور جاري وي چې لیدل کېږي نه مگر دانسان د فعالیت اغېزه ښکاره او څرګند وي. په هرځای او هر مملکت کې چې د جدیت څرخونه په بېره چلېږي هلته په ټولو شعبو کې ښکاره پېشرفت لیدل کېږي او ورځ په ورځ په کارونو کې تفاوت محسوس کېږي نو باید هر سړی دخپل جدیت او فعالیت له مخې هر راز موانع لرې کړي او مخ وړاندې لاړشي، پدې لار کې که سړي ته هر څومره پیچومي مخې ته راشي باید سترگې یې ورتنه سپینې نشي او اسانه یې وګني.

سړی که په یوه قوي زړه او د امکان په سترګه هرشي ته ګوري هغه ته ډېر موانع نه پېښېږي او څه شی یې مخه نشي نیولی، مگر هغه کسان چې ضعیف النفس دي هغوی پخپله ځانته موانع پیدا کوي او دومره اهمیت ورکوي چه داقدام تصور هم نشي کولی. ډېر خلک یوازې د همدې لامله چې یو کار ورځینې خراب نشي هېڅ کار ته زړه نه ښه کوي اوله هرشي ځنې ډډه کوي، زما په خیال دغه راز ذهني موانع له ټولو موانعو ځنې ډېر تاثیر لري، څوک چې له خپل پېشرف سره مینه او علاقه لري هغه باید دا راز فکرونه بېخي له ځانه لرې کړي او خپل هغه حرکت چې دده د نقصان اوتوان موجب کېږي هم له سکونه ښه وګني.

سړی باید په لوی لاس خپل ځان یابل ته ضرر ونه رسوي مگر له موهوم ضرر ځنې هم دومره ونه ډارشي چې هېڅ کار ته لاس وړاندې نکړي او لاس ترزنې ناست وي.

انسان ډېرو زيانو او تاوانو ځينې يوه ډېره قيمتي اومه مه فايده اخلي چې هغه تجربه ده، څوک چې د ژوندون په حقيقي مفهوم پوهېدلی وي چې حیات ېې له حرکت او جدیت ځينې بل شی نه دی او دا هم ورته معلومه وي چې د دنیا ټول ژوندي شيان د همدغه ورزش په مرسته قوت او طاقت مومي هغه هېڅکله په ځای کېښناسته نه کېږي.

وگورئ! کوچنيان او واړه دخپورو او څخيدلو په ذريعه خپل غړي قوي کوي او په سکون نه راضي کېږي. دا ځکه چې د حیات له قانونه خپل سر نه غړوي او که هر څومره پخپلو حرکتو کې تکلیف وويني او هر ساعت پرمخه ولوبېږي بيا راپاڅېږي او پخپلو پښو ډېږي، داگريزه او بنوریده دوی خپل کارگني او هېڅکله له خپلې مور يا پلار ځينې پکې مرسته نه غواړي.

هر څوک چې غواړي له خاورو ځينې خپل سر را هسک کړي او پورته شي يا په بل عبارت د بلې ورځې لپاره ځان قوي کړي هغه بايد له دغسې پرزېدلو او ولېدو و نه ډار شي او نه په دا راز واقعاتو چې د حیات په لاره کې هر چاته پېښېږي دومره متاثر شي چې له هرڅه لاس واخلي او په هسې کېښناستو راضي شي.

نواعدا ل پسندې بايد زمونږ د پياوړو ملگرو د جدیت او فعالیت سیر ورو نکړی شي او نه بايد د احتیاط نوم په دوی دومره اغېزه وکړي چې غړي ېې بېخي سست شي او هېڅ ونکړي ځکه چې احتیاط دېته نه وايي چې سړی هېڅ نه کوي او نه اعتدا ل دغه شی دی لکه چې بعضې خلکو دخپلو داسې حرکتو لپاره نوم کړی چې په سترگونه ليدل کېږي او نه ېې چاته تاثير معلومېږي.

کوم قومونه چې د ترقی په لار کې له نورو ځينې وړاندې او دمخه دي که هغوی د اعتدا ل په نامه خپل سیر لږ څه وروکوي او په وقارو متانت د تکامل سیر قطع کوي ورته بنایي مگر يوداسې قام چې له نورو ځينې بېرته پاتې وي هغوی بايد له منډو کار واخلي او په نورو پسې ځان ورسوي.

پوره ژوندون

دغه شپې او ورځې چې زمانه او وخت بلل کېږي دنړۍ پرټولو موجوداتو باندې راځي او تېرېږي، مگر کوم تاثیر چې په حیواناتو کې کوي هغه د صحرا په کاڼو کې نشي کولی.

زمانه او وخت دباغ په ونواو بوټو خزان او بهار راوړي چې بعضې بوټي ورکوي او بعضې نوی پیدا کوي، همدغه شان په حیواناتو کې زړښت اوځواني، قوت او ضعت پېښوي مگر دیدیاکانې که هر څومره وخت ورباندې تېر شي هماغه شان وي، د پسرلی نسیم او د مني بادونه پکې هېڅ توپیر نه ښکاره کوي، نوویلی شو چې عصر او زمانه په ژوندیو شیانو کې تاثیر کوي او ژوندون هم د زمانې تاثیر قبلولو ته وایي.

هوا زمانه او عصر په ژوندیو شیانو کې دهرشي د احساس په اندازه اغېزه او عمل کوي او په هغه ځمکه کې ښایسته او میوه داره بوټي زرغونوي چې هلته د حیات ماده او ژوندي ذرات موجود وي، په شنډه محکه او وچ ډگر کې هېڅکله هغه تاثیر نشي کولی چې په باغ او بڼ کې بې کوي همدرانکه کوم تاثیرات چې زمانه او وخت دانسانانو په ډله او ټولګي کې لري هغه دغرو او رغوبه حیواناتو کې نلري، نوویلي شو چې انسان د زمانې له تاثیر په نسبت ټولوموجوداتو ته زیاته استفاده کوي او لکه څنگه چې زمان په ده کې تاثیر او عمل کوي، دی هم په زمان کې عمل او اغېزه کوي، همدغه انسان دی چې دده په افعالو او اعمالو یو عصر له بل ځنې بېلېږي او دده په شاهکار یو قرن په بل باندې افتخار اوسرلوي کوي.

زمانه ځي او تېرېږي مگر دانسان اعمال او افعال له ځانه سره داسې نشي وړي چې دخلکو هېرشي او دچاله یاده و اوزي، زمانه دا کولی شي چې انسان له ځان سره ملګری کړي او له دې نړۍ څخه بې بوزې یا په بل عبارت دده وجود خاورې کړي، مگر دده ښه نوم او ښه عمل هېڅکله او په هېڅ شان نشي محو کولی.

ښایي چې بعضې کسانو ته دښه عمل په نسبت دا سودا پیداشي چې مونږ ښه عمل څه شي ته وایو؟ او زموږ مقصد پدې ټکي کې څه شی دی؟

ددې پوښتنې ځواب به همدومره لنډ او اسانه ښه وي: هر کار چې دنورو انسانانو په خیر او فایده تمامېږي او خلکو ته بې فایده رسېږي هغه ښه عمل او ښه کار دی.

زموږ دا لنډ عبارت البته هر راز مادي او معنوي امور چې دښږیت په فایده باندې تمامېږي دښه عمل په نامه خلکو ته معرفي کولی شي، همدغه ښه عمل دی چې دښږیپه تهذیب او تمدن کې لویه برخه لري چې باید زمان او مکان ورباندې فخر اولویي وکړي.

دغه راز ښه عمل که هر څوک پخپلو سوانحو کې لري هغه به اخرت کې هم دده په مخ کې لکه د جنت ښکلې او کلالۍ حوره کرزي او دی به ورځنې خوند او حظ اخلي. زموږ دا بحث دژوندون په شاوخوا کې دی او هغه انسان ورباندې ستایو چې دغه راز ښه عملونه ورځنې پخپل عصر او زمانه کې ولیدل شي. موږ مخکې وویل چې ژوندون د زمانې تاثیر قبلولو ته وایي مگر داد حیواني او نباتي ژوندون تعریف دی چې دانساني ژوندون په نسبت نیمګړی او ناقص معلومېږي. موږ هغه انسان په انساني ژوندون باندې ستایو چه هغه هم د زمانې عمل او تاثیر قبلوي او هم پخپله په نورو شیانو کې اغېزه او عمل کوي موږ هېڅکله هغه قوم یا هغه ملت ژوندی نشو بللی چې زمان ورباندې راځي او تېرېږي او دوی پکې هېڅ نه کوي.

دغسې عمر یا شپې او ورځې خو په حیواناتو او باغ و بڼ باندې هم تېرېږي چې هغوی ورځنې استفاده کوي او لویېږي مگر دغه لوئیده د دوی کار او عمل نه بلل کېږي ځکه چې دوی یوازې د زمانې تاثیر قبلوي او پخپله څه نه کوي.

مور غواړو چې انسان پداسې حیات او ژوندون وساتو چې له ده سره وړ او مناسب وي انسان باید په دنیا کې داسې ژوندون وکړي چې دنورو په ژوندون کې هم برخه واخلي او خپل قرن ژوندی کړي.

ددنيا لوی مصلحين او لارښوونکي، لور او نوموړي فیلسوفان چې دبشریت کاروان بې دجهالت په توره شپه کې بې په سمه لار روان کړی دی او د جهالت په توره شپه کې بې لکه داسمان خلیدونکي ستوري هرچاته لوری او لودن ښودلی دی چې دبشر دماډي اومعنوي حیات ددوئ مرهون دی او تراوسه پورې ددوئ په نامه په دنیا کې ژوندي دي همدوئ د انساني ژوندون مثالونه اوبڼې ښې نمونې دي چې په لور اوتام حیات ستایل کېږي.

دا راز حیات نه دزمانې سیلاب وړلی شي او نه بې قرونه او عصرونه په اثر و باندي خاورې اړولی شي، دا راز ژوندون دومره قدر او قیمت لري چې زمان او مکان ورباندي وپاړي او د مخکې پله په همدغسې کسانو باندي درنه او سنگینه ده چې پرښتې ورته دلمر اوسپورمې ډیوه په لاس ولاړې دي او نندراه بې کوي.

مور غواړو چې انسان خپله اندازه اوخپل استعداد په نظر کې ونیسي اوځانته هغسې ژوندون غوره کړي يعني هېڅکله په یو داسې ټیټ او ناوړه حیات چې حیوانات او نباتات بې هم لري راضي نشي.

حیات او ژوندون ځانته مدارج او مراتب لري چې مور بې دلته په نباتي، حیواني اوانساني ژوندون ستایو چې نباتي حیات بې شعوره او حیواني حیات ته شعوري ژوندون ویل کېږي. هرکله چې انسان له شعوره ورتېر د عقل او فکر خاوند هم دی باید د ده حیات او ژوندون هم لکه فانوس د علم او پوهې په رڼا ښایسته او روښانه وي چې دزمانې په حال تاثیر وکړي شي او تیاره بې په رڼا بدله کړي، همدغه حیات چې هم دزمانې تاثیر قبلوي او هم پخپله په زمانه کې تاثیر کول دي کامل اوپوره حیات بلل کېږي چې دانسان لپاره مناسب دی. که مور غور وکړو دمخکې دنورو موجوداتو ژوندون هم په حقیقت کې دانسان په حیات پورې تړلی دی که دانسان حیاتي فعالیتونه نه وي، دحیات او ژوندون ماده به دمخکې له مخه که بېخي ورکه نشي نو دومره خو به کمه شي چې له دې وخت سره هېڅ نسبت پیدانکړي، نوانسان بایدلکه لمر یو با حرارته او روښانه ژوندون ولري چې دده په تاثیر دمخکې دمخ ټول شيان وروزل شي او وده وکړي.

هو! انسان بایدلکه لمر داسې وي چې دده په تلود دمخکې نیمه کره د غم او ماتم تورکالي واغوندي او هر څوک دده تگ له دنیا ځنې پوره حس کړي.

د ژوند مقصد

هرسړی چې هرڅه غواړي یا له هر شي سره مینه لري، هماغه شی د ده مقصد او مطلب یاپه بله ژبه خواهش او ارزو بلل کېږي، هغه مین او عاشق چې خپلې معشوقې ته رسیدلی او خپله محبوبه بې په داسې خوشحالی په غبرکې نیولې ده چې بې شرابو مست او مدهوش دی یا هغه څوک چې شپه او ورځ بې دشهرت دگټلو او اعتبار پیداکو لولپاره یوه کړی او لوړې رتبې ته رسیدلی دی، همدارنکه هغه دعلم او عرفان دډیوې پټنگ چې دجهالت په توره شپه بې ځان دمعرفت رڼا ته رسولی دی او له هر چا ځنې خپل ځان مسعود کني داټول په حقیقت کې بې له دېنه چې خپل مقصدته رسیدلي دي بل مفهوم نلري.

نو ددنيا هره خوشحالی یوه گرانه اوقیمتي مرغلره ده چې دمقصد په لمن کې موندل کېږي.

دنیا په حقیقت کې یو نندارتون دی چې انسان ته هر راز ښکلي او ښایسته شيان ورنښي چې هرڅوک له خپل ذوق او خواهش سره سم یوه شي پسې هڅه وکړي او ځان ورورسوي، بلکې انسان لاڅه چې حیوانات او د هوامرغان بې هم هسې نه دي پرې ایښي بورا بې دگل په گلابیو پانو مین کړی او دپټنگ په زړه کې بې دشمع دمحبت ډیوه بله کړېده

نو چې سړی خپلې سترگې ښې وغړوي او هر طرف ته ښه په خیر خیر وگوري هر شی او هر څه دخپل مطلب او مقصد لپاره زیار باسي او په هر شواخون چې وي ځان وررسوی نو بیا ویلی شو چې ژوندون په حقیقت کې د خپل مقصد لپاره حرکت او جدیت دی. خوشحالی یا سعادت هم د مقصد په رسیدلو یا دمقصد لپاره په زیار ایستلو کې دی بلکې هغه کسان چې خپل مقصد ته لانه دي رسیدلي او په لاره کې دي دهغوی خوشحالتیا لایوبل شان کیف لري چې په کامیابی کې نه پیدا کېږي.

مونږ مخکې وویل چې ژوندون هغه حرکت دی چې دخپل مقصد او مطلب لپاره وي ځکه چې هر حرکت او ژوندون سند او دلیل نشي کیدی، هغه څه چې څوک بې له غره ورغړوي او په ډېره ډېره مخ ښکته راځي یا هغه خزان وهلی پانه چې د مني باد بې له ونې بیله کړي او یوه خوا بله خوا بې وري دا هم حرکت دی خو ژوندون ورته نه ویل کېږي، همدارنگه مونږ، بایسکل، طیاره او داسې نور چې دبل مقصد لپاره په حرکت کې دي او پخپله کوم مقصد نلري ژوندون نه بلل کېږي.

مور دلته په مطلق حرکت کې بحث نه کوو اونه مطلق حیات زمونږ دبحث موضوع ده، زموږ غرض انساني ژوندون او انساني حرکت دی چې عالي یا حقيقي حیات ورته ویل کېږي.

نوهرانسان چې په هغه کې دغه راز حرکت نه وي هغه ژوندوی. نه بلل کېږي مگر په حیواني ژوندون ورته قایلیدی شو. دانسان حرکت دحقيقي ژوندون ښه نه ده هغه انسان چې گوزنډ و هلی دی او شپه او ورځ په حرکت دی یاد سړو له لاسه او دچاله لکه پانه ریبېري داهم حرکت دی خو دمقصد لپاره نه، همدارنگه هغه څوک چې پتې سترگې پروت دی او په ویدو یوه خوا بله خوا لاس اچوي یا ډډه په ډډه اوږي را اوږي دا هم حرکت دی مگرداسې ناقص حرکات د حقيقي او انساني ژوندون دلیل نشي کیدی مونږ هغه انسان ته په حقيقي ژوندون قایلیدی شو چې په خلاصو سترگو پخپله اراده اومینه دخپل مقصد، خپل ملت او خپل وطن لپاره کار او حرکت کوي او که داسې نه وي نو ددغسې کسانو مرگ او ژوند څه فرق نلري ځکه چې د دغسې کسانو حیات او ژوندون بې له خوراکه بله هېڅ نتیجه نلري، او په دې هر څوک پوهېږي چې ژوندون ددې لپاره نه دی چه سړی بې یوازې په خوب او خوراک تېر کړي او تش د ژوندون په نامه خوشحال وي ځکه چې دا راز ژوندون دحیواناتو په برخه رسیدلی دی چې باید انسان هېڅکله ورباندې خوشحاله نشي.

زموږ له دې تېر بحث ځنې به داڅرگنده شوی وي چې زموږ مقصد په دې ویناکې دحقيقي اوانساني ژوندون تعریف او ښودنه ده چې دهر چا ورته پام شي اوپیدایې کړي نو بیا د نتیجه په ډول وایو چې حقيقي یا انساني ژوندون هغه حرکت دی چې دخپل مقصد لپاره وي او هرڅومره چې دسړي مقصد لوړ اوبنه وي هغومره بې ژوندون هم ښه او د ستایلو وړ وي.

که دیو سړي مقصد له خپل شخصي مفاد ځنې لوړ او پورته وي یعنې یوازې دخپل ځان په غم نه وي اخته او د اجتماعي سعادت لپاره هم زیار باسي البته ددې سړي ژوندون او حیات ډېر قدر اوقیمت لري چې باید هر څوک بې وستایي او ورباندې خوشحاله وي ځکه چې حیات دمقصد حاصلو لو وسیله ده او قیمت هم دمقصد په اعتبار ټاکل کېږي مگر دا هم باید ووايو چې لوړ او ښه مقصد هر څوک دځان لپاره نشي ټاکلی اونه د هر چا سترگې ورباندې ښلي، ځکه چې هر څوک دخپلې پوهې او خپل فکر په اندازه یوشی خوشبوي چې هغه بې مقصد بلل کېږي نوهر څومره چې دیوه سړي تعلیم لوړ وي او تربیه بې ښه وي او په هره اندازه چې د چابصیرت او بصارت زیات وي هماغومره بې مقصد هم ښه اوعالي وي نو مونږ هېڅکله له یوه داسې سړي چې هغه دانفرادي حیات له دایرې ځنې دباندې نه وي وتلی او داجتماعي حیات تصور هم نشي کولی دا امید نشو کولی چې هغه دې یو اجتماعي مقصد ولري اودهغه مقصد لپاره دې زیار وباسي نو زموږ د پوهانو او لیکوالو دا وظیفه ده چې خلکو ته لوړ اوعالي مقاصد وروښيي اوله اجتماعي حیات سره بې اشنا کړي یعنې دلورو مقاصدو محاسن او ښکېنې ورته پوره ښکاره کړي چې هر څوک په ډېره مینه او محبت دیوه

ښه اولور مقصد په لور روان شي او دومره شوق ورسره ولري چې هېڅکله ستړی او ستومانه نشي اونه بې هېڅ راز تکليف او زحمت مخه ونيولی شي.

هو! دپوهانو په برخه له اولې ورځې همدغه وظيفه رسيدلې ده چې دخلکو له سترگو د جهالت پردې لري کړي او له درانه خوبه بې را جگ کاندې چه هر څوک د خپل حيات او ژوند دپاره حرکت وکړي اوله دغو شپو او ورځو چې په هرچاباندې تېرېږي استفاده وکړي ځکه چې زمانه او وخت په حقيقت کې لکه يو بحر داسې دی چې هر څوک ورځنې دخپل مقصد په اندازه استفاده وکړي څوک ورځنې بنايسته او قيمتي مرغلرې راوړی او څوک پکې يوازې کبان نيسي بعضې لا داسې هم وي چې بې له اوبو څښلو نوره استفاده نه کوي.

مور بايد د زمانې له دريا به پوره استفاده وکړو او په قيمتي مرغلرو پسې لاس وگرزوو.

زموږ ښاغلي او پوه ادیبان بايد لکه د پښتو او پښتونولۍ حامی خوشحال خان خټک خلکو ته دسعي جدوجهد درس پدې ډول ورکړي.

که غوتۍ پسې وهې په لاس به درشي
چا وي داچې په درباب کې گوهر نشته

دا راز صحيح افکار که د چاپه مغزو کې ځای ونيسي او يقين پيدا کړي چې په سعيه او کوشش، جدو جهد هر راز مطلب حاصلېږي اوسړی پخپل زيار و زحمت له وخت او زمانې ځنې هر ډول مادي او معنوي استفاده کولی شي هغه هېڅکله محروم نه پاتې کېږي او هرو مرو د زمانې له ډک دريا به خپل مقصد او د مراد گوهر لاس ته راوستلی شي.

گڼل

شپه ده او داسمان ځلیدونکي ستوري درگرده سترگکونه وهي زه پورته پاس په اسمان کې د سپورمۍ او ستورو ننداره کوم يو بل هلک چې دیوه لوی ډنډ په غاړه ناست دی هماغه سپورمۍ او رېږدېدونکي ستوري په رڼو او بوکی ډېرښکته دمخکې په تل کې ويني. وگورئ! دانسانانو نظر څومره توپير لري چې يوشی په يوه وخت کې څوک پاس پخپل سرويني او څوک بې ټيټ په مخکې مومي همدغه يوه رڼا ده چې هم پورته په شنه اسمان کې او هم ښکته په مخکې کې ترسترگو کېږي- نه همدغه يوشين ډنډ دی چې هم پاس په سر ولاړ دی او هم ترپښو لاندې ليدل کېږي- مگر که سړی لږ څه د شپږو جها تو او خواو له قیده ځان خلاص کړي او دخپلو اعتباراتو له دايرې ځنې بهرشي نوبيا د حقيقت په لويه اولايتناهي فضا کې لوری او لودن ورکوي او خپل ځان هم ورځنې ورکېږي.

نو انسان په حقيقت کې تل دخپل اعتبار او گمان په نړۍ کې ژوند کوي او هر څه په هغه جامه کې ويني چې دی بې وراغوندي.

هو! د دنیا ټيټوالی او پورته والی زموږ سترگو او اعتبار پيدا کړیدی او داسره اوشنه رنگونه زموږ د دوو سترگو مولود گڼل کېږي که زموږ اعتبار او گڼل څه قيمت ونلري سره اوسپين زېر او گليټ څه توپير نلري.

مورته خپل گمان بعضې واړه شیان غټوي او بعضې غټ شیان راته واړه ښکاره کوي، د هر کار گرانټيا او اسانتيا زموږ په لاس کې ده او دهرشي قيمت او اهميت زموږ په اعتبار او گڼلو پورې اړه لري.

همدغه زموږ گڼل او اعتبار په هر څه کې تاثیر کوي او په دنیا کې نوي دودونه او ذهينونه پيدا کوي.

همدغه شی دی چې کله انسان له یوموهوم شکل ځنې ویروي او کله یې د توپ خولې ته د حملې لپاره تیاروي، دانسان کمان او اعتبار یوداسې طلسم دی چې که دی یې پخپله مات نکړي هېڅوک یې نشي ماتولی. نوهرقام او هرملت ترهغه وخته لوراوغښتلی وی چې پخپل ځان وپسا او اعتماد لري او هرکله چې خپل ځان ضعیف وگڼي نوبیا یې هېڅکله پښې نه ټینګېږي اونه دسیالۍ په میدان کې پخپلو پښو دریدلی شي. همدغه سبب دی چې نن دهرملت پوه او پیاوړی واکدارن خپل ملت ته دغرورملي او اعتماد بنس دس ورکوي او په دغه راز تلقیناتو پکې یو قوي زړه پیدا کوي چې بعضې ور ځنې په خودۍ باندې تعبیر کوي او دملتو په لوړوالی او ارتقا کې زښت ډېر تاثیر او اغیزه لري او اجتماعي پوهان یې خورا ډیر ستایي ځکه چې حقیقت تریوې اندازې زموږ دا اعتبار اونظر په واک دی او لوړوالی یا ټیټوالی هم زموږ په لیدو پورې اړه لري. هوا همدغه انسان دی چې کله حقایق باطلوي او کله دخپل لاس په بتانو خپل ځان غولوي، همدغه انسان دی چې کله سومنات ماتوي او کله یې پخپله جوړوي، همدغه انسان دی چې کله ددین او شریعت له دایرې اوزي او کله دعرف او عادت په لومه کې داسې نښلي چې هېڅکله ځان نشي خلاصولي. هوا انسان کله دلاس غوټه په خوله خلاصوي او اسانه کار ځانته گرانوي. کله ډېر مشکل او گران کارونه اسان شمېږي او دخپل کمان په مرسته یې په اسانه سرته رسوي، نوویلی شو چې دانسان خپل کمان دده په حق کې منلی او صحیح حقیقت دی او که یو ځل پخپل کمان بدکمان شو نو بیا په هېڅ ځای کې حقیقت نشي پیدا کولی او پخپل وجود هم نه قایلېږي. نو څومره به ښه وي چې زموږ اوستاسې کمانونه ښه وي.

زړه او سترگې

کله یوشی په سترگو کې ښه ښکاره شي او په زړه کې ځای ونیسي او کله زړه یوشی سترگو ته ښه ښکاره کوي- دسترگو کار له بنایست سره دی او د زړه له مینې او محبت سره، کله مینه د بنایست په اثر کې پیداشي او کله د مینې په سبب سړي ته یوشی بنایسته او گلالی ښکاري. بعضې خلک دي چې زړه یې په سترگو کې دی او بعضې په زړه کې سترگې لري، ډېر ځله د سترگې غولېږي او لکه وروکی هلک په یوه بنایسته مار خپل زړه پایلی لکه د هومارغه شنه پټي ته رانښکته کېږي او د څو دانو لپاره ځان په لومه کې نښلوي مگر د زړه سترگې په داسې شیانو نه غولېږي او هرشي کې دنقص او مفاد ډېر واړه ذرات ویني، یوازې ظاهري ښکلېتوب او داسې گلالیتوب نه خوښوي چې عاقبت او نتیجه یې ښه نه وي دغه د سترگې چې دلمر او سپورمۍ په رڼا کې یوشی او بل شی ویني هر څوک لري، مگر ډېر لږ خلک دي چې د زړه په سترگو څه شی لیدلی شي ځکه چې داسترگې د علم او عرفان رڼا غواړي او بې له دغې رڼا هېڅ نه ویني او ورباندې تورتم وي. کله کله سره د علم له رڼا هم داسترگې څه نه ویني ځکه چې بعضې داسې پردې ورباندې پرته وي چې بې د هغو له پرېکولو هېڅ کارور ځنې نه اخیستل کېږي، د پردې زیاتره د تقلید په سبب پیداشویدی. یا د اوهامو او خرافاتو گرواوغبار پیدا کړی وي چې علم یې هم علاج نشي کولی. داسترگې دانسان هغه پټ استعداد دی چې په مختلفو نومونو لکه عقل، بصیرت، فکر اوداسې نور ور ځنې تعبیر کېږي. اوانسان ورباندې له نورو حیواناتو پېژندل کېږي، انسان باید ارومرو خپلې دغه سترگې وغړوي، اوکار ور ځنې واخلي. سترگې پټول چې د پښتنو په محاوره کې لوی عیب دی هغه د همدغو سترگو پټول او حقیقت ته نه کتل دي. کوم ضعف یا عیب که په دغو سترگو کې وي هغه باید حتماً اصلاح شي ځکه چې ترهر څه دمخه دغه علاج ضرور اولازم دی.

که داسترکې روغې نه وي دعلم رڼا هېڅ اوبې فايدې ده لکه چې يوه وړانده ته دلمر پلوشې هېڅ دي. څوک چې داسترکې نلري هغه لکه بناپيرک دعلم له رڼا تېسې او ځان ورنه پتوي يالکه هغه بوټی چې دلمر رڼا ورباندې بده کلپري او په سيوري کې ښه وده کوي دی هم په تورتم اوتياره کې خوښ او خوشحاله وي.

چا چې دزره له سترگو کار اخيستی او په همدغه نظريې دنيا ته کتلی هغوی دنيا په صحنه کې ډېرشيان ليدلي اوهرڅه بې پخپله لمن کې راغونډ کړي دي ځکه چې د دې سترگو مخه هېڅ شی نشي نيولی او تر ډېرولرې ځايو پورې رسپري که انسان له دې سترگو کارواخلي او داسترکې وروزي نو خپل وړاندې وروسته حال و مال نړيوې اندازې ويني اوخپل ښه او بد ترهغه حده چې دبشر لاس رسپري سنجولی شي.

څوک چې داسترکې لري هغه له هغو شيانو چې مور ته عادي معلومېږي ښه لورمطالب معلومولی شي او ديوې منې له لويدلو ځنې دمخکې قوه جاذبه معلوموي، دداسې کسانو په نظرکې دونې يوه شنه پاڼه دمعرفت دفتر او کتاب وي چې ډېر حقايق پکې ويني اوبه نتايج ورځنې اخلي.

زه دې پېژنم

که ته سل ځله ځان راته په بل څير وښيي اوخپله جامه بدله کړي زه دې پېژنم اوپخپل زړه کې ستا حقيقت ته په ځير ځيرکورم. ستا خوښه چې ځان هرڅنگه ښکاره کوي او پخپل ظاهري وضعيت کې هرڅه تغير کوي مگرپدې پوه شه چې نه به دچا په ادارک او بصيرت پرده وغوروي او نه به خپل حقيقت بدل کړي.

لکه چې يو مين خپله ليلی په لوی ټولکي کې پېژني يا لکه يو حقيقت ليدونکی چې ريا کار زاهد ترسپين خادر لاندي ويني چې داڅوک دی اوڅه کوي، همدغه شان ته هم هېڅکله نه پېژي او زه دې پېژنم.

ته پخپله چالاکی خپل ځان بل راز ښکاره کوي او زه هم ستا په مخکې څه نه وایم مگر په زړه کې پوهېږم چې ته څوک بې؟ ته پدې پوه شه چه ښه لباس، ښه وينا، ښه شهرت، عزت او اعتبار همدارنگه يو هسک او جک مقام ته ختل هېڅکله دسري معنوي معيار نشي لورولی که څه هم دځينو په نظرکې لور ښکاري، ته پدې پوه شه چې که خلک ستاله ظاهري حاله متاثر کپري او تا بيموجه ستايي داستاينه تاته هېڅ فايدې نشي رسولی اونه ستا په حقيقت کې څه تغير او تحول پېښوي.

هوا! که بې سل ځله څوک لعل لعل بولي به ستايلو به لعل نشي کوتي لال

لکه چه يو غمجن سړی پخپله مصنوعي خوشحالی ځان نشي خوشحالوی همدغه شان ټول ظواهر د حقيقت په تبديل کې بې دخله اوبې تاثيره دي.

يوټيټ سړی که دغره سر او جک ځای ته وځي هغه ته هرڅه ټيټ ښکاري مگر دی هم ټيټ وي او په حقيقت کې هېڅ نه وي لور شوی.

نو دا راز لوروالی بې له دېنه چې د سړي په نظرکې نورټيټ ښکاره کړي او غرورپيدا کړي بله فايدې نلري.

هوا! دا راز لوروالی سړی له نوروخلکو ځنې لرې کوي او لوبوي بې نه!

حقيقت

لکه چې کله کله سړي ته خپله واهمه په توره شپه کې بعضې ډارونکي شان پيدا کوي چې هغه يوازې دده په سترگو کې ځای لري او بل څوک يې نه ويني، دښمنان او معاندین هم بعضې داسې عیبونه دسړي په شان کې ويني چې نور خلک يې نشي ليدلی او يوازې دهمدوی تخيل پيدا کړی وي، نولکه چې عشق او محبت زموږ سترگې داسې تړي چې دخپل محبوب معائب له محاسنو ځنې نشو بیلولی، حسد او عناد هم زموږ او د حقيقت ترمنځ حایل کېږي او لکه دجهل حجاب ډېر حقایق له مور ځنې پټوي یا پې په بل رنگ ښکاره کوي.

نونه هغه ستاینه حقيقت لري چې مجنون يې دلیلی دسپي کوي او نه هغه عیب چې دښمنان يې په سړي پسې تړي. نو تر څو چې مور خپل ځان دعشق او محبت له پنځو او د عناد او حسد له منگلو خلاص نکړو څنگه به حقيقت ته ورسېږو او په څه شان به دحقيقت په شاوخوا کې ازاد فکر وکړی شو؟

نو اړومرو به یا دعشق او محبت لامله د یوه شي په حق کې خوشبین یو اوبه گمان به ورباندې کوو یا به دنفرت له کبله بدبین یو چې هېڅکله به محاسن نشو لیدلی اوهرشي ته به دبد گمانۍ په سترگه گورو. په دغه دواړو حالو کې به مور ته خپل گمان حقيقت ښکاري مگر له حقيقت نه به ډېر لرې یو.

زما په گمان ځنې کسان ډېر زیات غولیدلي دي چې دخپلو عیبو په پلټنه کې خپل دښمنان په حقه گڼي او دا گمان يې کړی چې دښمن لکه ائینه دسړي عیب په رښتیاڼي صورت سړي ته ورښيي ځکه چې حسد او عناد اړومرو دښمنانو ذوق او ذایقه دومره خرابوي چې انگبین ورته سکنجین ښکاره شي لکه چې شیدا وایي:

گله من یم له حاسده ښه متاع کاندي کاسده
انگبین سکنجین کا په مزه یې تریوجین کا

نوکه مور خپل عیب دښمن په ذوق پېژنو او د حاسدانو ذایقې ته اعتبار ورکوو، ودې شي چې خپل خواږه تروه وگڼو او ددې په ځای چې ځان اصلاح کړو له ښو ځنې بدو ته واوړو، نوبیا به هم حقيقت ته نه یو رسيدلي او غلیدلي به یو. هرکله که له دغو شيانو مجرد شو او دخپلو احساساتو او اعباراتو له دايرې بهر شو مگر پدې شرط چې دهمدغې بې اعتباري په نړۍ کې پاتې نشو او لوړ مقام پيدا کړو يعنې مایوس نه شو او لا په حقيقت پسې وگرزو ښايي چې هغه وخت مو سترگې پخې وي او حقيقت ومومو.

نو زموږ او دحقيقت ترمنځ ډېره لاره ده او هغه وخت ورسېږو چې دجهل له تورتمه و اوزو او د کور کورانه تقلید بوتان مات کړو اوله خپلو هغو نفسي کیفیتو ځنې هم ځان خلاص کړو چه بعضې شيان مور ته ښایسته کوي یا يې بد راته ښکاره وي. اوبرسېره پدې دومره تجربه هم حاصله کړو چې رښتیاڼۍ او غولوونکی رڼا وپېژنو او پدې پوه شو چې داسمان دغه رانه ستوري یالمر اوسپورمۍ ولیدونکي او پر بوتونکي دي او یوه بله رڼا شته چې هغه دزړه په سترگو لیدل کېږي او دا ټول شيان دهماغې رڼا په اثر کې پيدا شویدی، نو حقيقت لکه یوغمی تر لورو غرولاندې نه دی اونه لکه دحیات اوبه په تورتم کې ځای لري چې مونږ يې په هېڅ شان ونه لیدلی شو.

بلکه دحقيقت رڼا دومره ځلانده ده چې بعضې نور شيان هم ځلېدونکي ښکاره کوي او مور لکه چې دسپورمۍ په شپه دسحر او سپورمۍ رڼا نشو بیلولی همدغه شان دحقيقت درنا امتیاز هم نشو کولی که څه هم له هرې خوا يې په مور احاطه کړی او مونږ يې په غیږ کې نیولي یو نو مور هر وخت دحقيقت په رڼا کې یو او هر وخت له خپل فکر او بصیرت سره سم یوشی دحقيقت مثل او نظیر یاعین حقيقت گڼو لکه یو مین چې کله دغره زرکه او کله دباغ سره دخپلې معشوقې نظیر گڼي او دهوسۍ سترگې دلیلی سترگې بولي، او ډېر ځله لا خپله معشوقه هم په دغه راز نومونو ستایي

اوله حقیقته په لوی لاس خان لري کوي. انسان ته خدای دا استعداد ورکړی چې په حقیقت پسې د دهر له حلقې او دجامعې او محیط له غولې واوړي ترڅو چې حقیقت پیدا کړي او یوه ملت ته دهدایت رڼا شي.

دمحبت رڼا

سړی چې دمحبت رانجه په سترگوپورې کړي هغه بیا هرشی په یوه ښه رڼاکې وینې او دهرشي ښه ډډه کوري هو! دا راز خلک هېڅ شي ته دتنقید په سترگه نشي کتلی اونه داعتراض او عیب لټولو افکار ورته پاتې کېږي. څوک چې دمحبت تراغېزې لاندې راشي هغه لکه بلبل او بورا دکل په یوه پاڼه خوښ او خوشحال وي او ټول باغ په همدغه یوه پاڼه کې ویني، هغه هېڅکله د خزان تصور نشي کولی او نه ورته دنیا بې وفا معلومېږي. مینه او محبت هروخت سړي ته د خوشبینې الهام کوي او ښه ښه گمانونه ورته پیدا کوي، محبت سړی روند او گنک کړي چې په سترگو عیب لیدلی او په خوله بې ویلی نشي، ځکه چې دهغه زړه لکه یوه پاکه مرغۍ په یوه داسې فضا کې طیران کوي چې هلته دبدگمانۍ گډ او غبار هېڅ نه لیدل کېږي، دمحبت خاوندان هېڅکله لکه منطقیان د چا د دلایلو منطقي ضعف ته نه ملتفت کېږي او نه دچا وینا ورته دسیاست او منافقت له مخې معلومېږي. هغه هره خبره رښتیا او صدق گڼي او په هېچاکې دغدر، خیانت او فریب علامې نشي لیدلی، مینه ناک خلک هېڅکله لکه فلاسفه دعیب او نقصان ذرات په کائناتو کې نه ویني، لکه هغوی چې دمحبت اوعشق نازک او خوندور کیفیتونه لکه یومین او عاشق نشي حس کولی اوعشق ته مرض یا جنون وايي. دمحبت لرونکی لکه یوصوفي دمینې په رڼاکې حقیقت ته رسیدلی وي او نورخلک د خپلواو هامو او گمانو نو په گډ او غبار کې ورک وي.

که مور له چاسره مینه او محبت لرو هرومرو به دهغه په حق کې خوشبین یو او لکه پتنګ چې هېڅکله دشمعې حرارت اوسوزیده نشي حس کولی، مور به هم دخپل محبوب په شاوخوا کې هېڅ عیب نشولیدلی مگرڅوک چې دخپلو دوستانو په حال کې لکه یو مفتش داسې غوراو تعمق کوي او دهغوی دملامتۍ لپاره قراین لټوي هغه که څه هم کله کله حقیقت ته رسېږي ډېرځله به پخپل اجتهاد کې سهوه کېږي او ددې لامله چې په سلو کې یو ځل حقیقت ته رسیدلی دی هروخت به خپل فکر صحیح او صابب گڼي.

شعر او ادب

چپه چې او قراره قرارې ده، د سپورمۍ په سپینه رڼا د محکې مخ ښایسته اوروښانه دی. هېڅ طرف زور او زوک نشته او دښې اوله شومه ده. یوژور لښتی چې په شنه کیه پټ او پوښلی دی له اوبونه ډک اوغلی روان دی سړی چې داوضعې کوري گمان کوي چې دا اوبه بې شعوره نه دي چې په عزم او اراده کوم طرف ته ځي. زه هم په همدغه گمان ورپسې روان شوم اوتلم، څه شیبه وروسته گورم چې په یوه شنه باغ کې گرزم او قدم وهم، پدې باغ کې هر راز بوتې ولاړ دي او دا اوبه چې له ډېرې مودې را ایسې دې باغ ته راغلي دي ددې باغ په شنو پانو، خورو میوو، ښایسته گلانو کې بې حلول کړی داشین بڼ او تازه چمن بې دانسانانو او د هوا د مرغانو د پاره سمسور کړی دی.

دا اوبه کله د تاک په رڼوکې ننوتلی او ډېر خلک به پخپل خوند مست کړی او د ډېرو نشه بهي د بنکوپه پانوزياته کړیده په يوه بوټي کې بهي ځان لکه عسل خور کړی او په بل کې بهي د سرکې تريوالی پيدا کړی دی.

دا اوبه برسیره پدې چې ددې میوو او کلانو د وجود سبب گرزیدلی دی په عمران او ابادۍ کې بهي هم زیاته برخه اخیستی، ددې باغ دیوال او گرد چاپیر سرایونه بهي سرته رسولی دي، دې او بویوازي دمخکې په منځ نردنه دی کړی، کله بهي چې په زړه کې د همدردی حرارت پیدا شوی د او قیانوس له دریابه راجکې شوي او په وچو میرو بهي درحمت څاڅکي ورولي دي، او کله د گل له پانو هواته هسکې شوې دي.

همدغه اوبه دی (د نوعیت په لحاظ) چې کله رلی ورځنې جوړه شوېده او کله شبنم شویدی، همدغه او به دي چې د ډېرو خلکو تنده بهي ماته کړې او له مرگه بهي نجات ورکړی دی او کله بهي لوی لوی فرعونان غرق کړيدي.

هوا پدې او بوکې هر راز صلاحیت شته چې کله په تیغ کې ځای نیسي او د تورې آب په ځای کوي او کله د گل په پانو (بناسته جامه) کې ننوزي د حسن او جمال مظاهره کوي، ځینې وخت لا د صدف زړه کې ځان تریبه کړی او د جوهرې په دکان کې د تجارت بازار تودوي، بڼه فکر وکړی! په دنیا کې بل شی هم شته چې دا ټول کارونه ورځنی واخیستل شي؟ هوا شعر او ادب.

شاعر او عالم

دوه شپه دي چې يوه ته شعر اوبل ته حکمت يا علم وايي، يوه عقلي استدلال او منطقي قياس د حق او حقيقت اثبات کوي، بل په تخيلي دلایلو اوسحري کيف سړی حقيقت ته رسوي، شعر د عشق او مينې رڼا په زړونو کې پيدا کوي او علم و حکمت د عقل په نور ذهنونه روښانه کوي، دا دوه شپه که څه هم دخپل تعريف په لحاظ سره بيل او جلادي، مگر لکه اوبه او هوا کله کله يو په بل باندې بدلېږي او دا دواړه زموږ د حیات لپاره ضرور دي.

نو کیدی شي چې شعر حکمت او حکمت شرعي، لکه چې زموږ اسماني کتاب هم له ځينو اشعارو په حکمت سره تعبیر کړي او په همدغه سبب زموږ ډېر مشاهير هم د شعرا په تذکره کې راغلي او هم د علم او عرفان بيرغ جگوونکي دي، نوهغه څه چې د شاعر له خولې اوریدل کېږي هغه هم حق او حکمت وي مگر د زړه له سوزه سره لکه چې علامه اقبال وايي:

حق اگر سوزی ندارد حکمت است شعر میگردد چوسوزادل گرفت

نودا باید ومنو چې شعر او حکمت کله لکه د سپوږمۍ اوسحر رڼا چې په يوه افق کې جمع کېږي دا دواړه هم په يوه ذهن او دماغ کې يوځای کېږي چې يو بيان هم شعر او هم حکمت گڼل کېږي او یوسړی هم شاعر او هم عالم يا حکيم کیدی شي. مگر له دې خبرې هم باید سترگې پټې نکړو چې شعري تعبیر او علمي تعبیر ډېر فرق سره لري، علمي تعبیر له هرې خوا په حق او حقيقت احاطه کړې وي او دقیق نکات هم ورځینې نه وي پاتې، مگر شعري تعبیر اوقافيې په محدوده دایره کې حقيقت ته يو اشارت کړې وي خو دا اشارت لکه د معشوقو سترگ د دومره پریکف او جذاب وي چې له يوه علمي کنفرانس ځنې عمیق او بادوامه تاثیر لري.

علم او حکمت د حقیقت له مخه ټول لباسونه لري کوي او پخپله تشریح او تجزیه د یوې موضوع عروق او شرائین او ټول فقرات بنکاره کوي مگر شعرېې پس له تزئین او ارایش ځنې په یوه ښه لباس کې نیم پټ او نیم لوخ ظاهر وي چې هر څوک ورباندې زړه بایلي او پرې مین شي. که مونږ د شاعر خاص لفظ د ادب په عام لفظ بدل کړو نو ادبي تعبیر هم لکه شعري تعبیر داسې وي چې په یوه فلسفي او علمي تحقیق نه وي بنا، بلکې کله کله په علمي لحاظ غلط هم بلل کېږي. څومره دمخه ما په مصري مجلاتو کې یوه جمله د اقتراح په ډول ولیده چې د ښوونو لیکوالو توجه یې ځانته جلب کړې وه او سره له دې چې هر یوه په علمي لحاظ غلطه گڼلې وه، ښه څه یې پکې لیکلي و. جمله دا وه:

عمل څه کوي او مور کومې خواته بیایي د سعادت لورته او که هلاکت ته؟ په دې عبارت کې علم لکه یو قاید داسې ښودل شوی چې مور یې خوزولی یو او چېرته موبیا یې او دا څرگنده ده چې علم دا اقتدار نلري بلکې دیوه موټر یا بیړۍ. مثال لري چې مور ورباندې خپل ځان یوځای ته رسوو مگر دا جمله سره له دغه علمي نقصانه پخپله ادبي جاذبه لیکوال مجبوروي چې په دغه موضوع کې څه ولیکي او هر سړی دې خبرې ته ملتفت کړي چه نن د دنیا متمدن او علم لرونکي قومونه له خپل علم او تخنیکي معلوماتو څخه د خپل استهلاک او بربادۍ په لاره کې کار اخلي. نووېلی شو چې اکثره شعري او ادبي تعبیرونه همدغه شان جاذبیت لري او یوې مهمې موضوع ته دخلکو مخه راگرزوي مگر علمي تدقیق پکې نه وي شوی.

هرکله چې مور تر یوې اندازې د شعر او حکمت یا علم په ټکو لږه رڼا وغورزوله او دا خبره مو هم لږه څرگنده کړه چې شعر او حکمت څومره بیلوالی او څومره نږدېوالی لري نو اوس راځو د هغې ورځې بحث ته چې د څوکسو پوهانو په مجلس کې د شاعر او عالم په شاوخوا کیده، په هغه ورځ یو عالم چې شعري برخه یې هېڅ نه درلوده شاعرتا په همدومره اهمیت قایلیده چې دلږ ساعت لپاره یو مجلس تودولی شي چې څوکسه یې خواته یوه شیبه راټول شي اوس. ده ویل چې شاعر یو یې ثباته شخص دی چې په یوه اساس باندې نه وي روان او هرساعت یې فکر او حال بدلېږي مگر عالم لکه یو غر په هروخت او هر حال کې ثبات او استقامت لري او دیوه فکر خاوند وي.

لنډه یې دا چې ده عالم ته دا حق ورکاوه چې دیوه قوم مقتدا شي او د سعادت لورته یې بوزي مگر شاعرتا په دغه مقام نه وقایل له ده ځنې که څه هم چاپوښتنه ونکړه چې دی څه دلایل لري مگر ښایي چې دده دلیل به همداسې چې د شعر اساس تخیل دی او هغه یو اساسی شی نه دی هر ساعت بدلېږي او بیل رنگ پیدا کوي او د علم اساس هغه یقیني مقدمات او دلایل دي چې عقل یې تزکیه او تصدیق کوي او هره شیبه نه بدلېږي دده دغه وینا د مجلس اکثره خلکو په ښه وایي او حق وایي باندې تلقي کړه مگر زموږ د مجلس یو ښاغلی ملگری له شعر او شاعر ځنې تر یوه حده مدافعه وکړه او یوه بل مشر سړی د فیصلې په ډول وویل چې شعر یو قالب دی ښه او بد، صحیح او غلط هرڅه پکې اچول کېږي نو ښه او بد یې بد دي. مگر هغه چا چې شعر او شاعر ته په کمه سترگه کتل هغه وویل:

هوا! شعريو نیمگړی قالب دی چې حقیقت پکې پوره نه راوړل کېږي. د دې خبرې ځواب خو مور مخکې ورکړ چې شعريو حقیقت پوره نشي راوړلی مگر داسې جذاب اشارت ورکوي چې تاثیر یې له عام بیان او تعبیر ځینې، ډېر زیات او بادوامه وي نو اوس به راشو دې خبرې ته چې ایا دغه فیصله مور منلی شوکه نه؟

له دې فیصلې ځنې خو معلومېږي چې شعر دیوه ظرف حیثیت لري چې دارو او زهر دواړه پکې اچول کېږي او پخپله هېڅ شی نه دی که د فیصله کوونکي غرض همدغه وي مور هېڅکله دانشو منلی چې شعر لکه یولوبنۍ وگڼو او نور اهمیت ورنکړو ځکه چې شعر پخپله دوا ده چې دوا یې خاصیت او تاثیر پکې حلول کړی او یوله بله د هیولې او صورت نسبت لري او که کله کله له شعر ځنې یو ضرر ولیدل شي نو دا راز مخالف تاثیر په هره دوا کې کله کله د بعضې موجباتو په سبب لیدل کېږي او علم هم ځینې وختونه د فکري او اجتهادي سهوو په سبب ضرر رسوي نو مور پدې ځای کې هم فیصله کوونکی خپلې فیصلې ته ملتف کوو او هم هغه چا ته چې شعر او شاعر ته په ښه سترگه نه گوري، وایو چې که دی ټول شاعران په نظر کې ونیسي او یو شاعر د تمامو شاعرانو نمونه ونه گڼي دی به د فیلسوفانو او متصرفینو د

عالمانو او حکيمانو په ډله کې ښه ښه شاعران پيدا کړي او دا به ورته معلومه شي چې شاعر هرومرو دغسې بې ثبات اوبې استقامته نه وي لکه ده چې تصور کړی دی، شاعر هم لکه يو ډېر لوی سړی يوداسې استقامت لري چې نه بې دزمانې بهارله چټې باسي او نه بې خزان سر راتيټولی شي لکه چې رحمان بابا وايي:

لکه ونه مسقتيم پخپل مکان يم که خزان رابندي راشي که بهار

په شاعرانو کې هم لوی لوی خلک اولکه خوشحال خان خټک دټينگ عزم خاوندان پيدا کېږي چې نه ددښمنانو لښکري او نه دحاسدانو خبرې دده په قوي اوغټ زړه کې څه ويره اوحرکت پيدا کولی شي لکه چې پخپله وايي:

دعالم ډېرې خبرې ددنيا تـوـرې لښـکـرې

زړه مې نه ښووي له خايه غر خو هسې وي که نه

که شاعران يوازې دتخيل خاوندان وای او نور اساسی افکارو بې په ذهن کې خای نه نيولی هېڅکله به لکه اقبال ديوه نصب العين او مستقيم فکر خاوند سړی په شاعرانو کې نه پيدا کيده اولکه حکيم سنایي او عطار، سعدي اورومي غوندي اشخاص به د شاعرانو په ټولکي کې نه ښکاره کيدل اونه به لکه بوعلی دعميقو افکارو خاوند دشعروبلو اقتدار درلود، شاعر هم انسان دی او انسان ته خدای هر راز استعداد ورکړی، که شاعرله نورو خلکو ځنې زياته برخه نه وي اخيستی نونيمکړی خوبه نه وی پاتې شوی.

دتورې رڼا

د زمانې اميل چې شپې او ورځې بې لکه د زنجير کړی يوله بله تړلي دي او د شپو او ورځو، مياشتو او کلونو، قرونو او پېړيو په حساب لوېې او وړې حلقې لري سړی پکې عجيب و غريب واقعات او مختلفې صحنې ويني. نن چې مور داستقلال په نامه يوداسې ورځ لرو چې شپه بې هم له نورو ورځونه روښانه ده او ددې ورځې په لمن کې مور د خپلواکۍ او ازادۍ شرف او وقار موندلی او هر شيبه بې زموږ په نظر کې ډېر قدر او قيمت لري، دا ورځ مور ته يوه داسې شپه هم رايادوي چې له ډېرې تيارې سترگه په سترگه نه ښکارېده او بيخې تور تم و. داتورتم دسحر او طلسم يوه داسې تياره وه چې مونږ بې په غټو سترگو ویده کړي وو او خلکو به راباندې لوېې کولې، پدې تياره کې به ددې غرورغو په هغو زمريانو د استعمار لاس رانښکول کيده چې پخوا به بې خلک له تش صورت وېرېدل او چابه ورته په زغرد ه نشو کتلی. دې تيارې دپښتو نخوا د آسمان لمنې په تورو وريځو لړلې وې او داسې معلومېده لکه چې پښتانه پاس په اسمان کې يوستوری نه لري. په دغه شپه دبد بختۍ يوه داسې سيلۍ را الوتې وه چې زمونږ ټولې ډيوې بې وژلې وې او په هېڅ خای کې داميدرنا نه ځليده. زمونږ زرونه لکه ساړه نغري له حرارته تش او خالي و او د مليت په کالبوت کې مو د حیات او ژوند گرمي بيخې لږه وه، پدې وخت کې ناڅاپه زموږ په مخکې يوه داسې رڼا وېرېښېده چې زمونږ حال او استقبال بې روڼ او روښانه کړ او زمونږ توره شپه بې په سحر بدله کړه.

دا رڼا زموږ دهغې توري برق او برښنا وه چې هروخت ورباندې پښتنو خپله مخه رڼا کړېده او خپلې بدبختۍ توري تيارې يې پرې ورکې کړيدي.

په دې رڼا کې دومره تودوالی او حرارت و چې زمونږ په ګوګل کې بې سره وينه توده کړه او ډېر ژر بې زموږ په حال او استقبال کې تغير او تحول پېښ کړ.

په دې رڼا کې مور د حیات هغه اوبه د توري په خوله کې پيدا کړي چې سکندر په تورتم کې لټولې کله چې مور له دغې تيارې رڼا ته راووتو او د پښتو نخوا د غرو په څوکو باندې د سعادت وړانګې او پلوشې وڅرکېدې زموږ په زړو کې د حیات مينه، د وطن محبت، د مليت احساس، د علم او ترقي شوق او د ژوندانه ټول صفات او خوهشات پيدا شوه، د وطن ښايسته غرونو او شنو ناوونو، ډکو سيندونو او ګڼو ځنګلو زموږ په زړه کې وطني عشق پيدا کړ، مور په همدغه رڼا کې خپل ځان وپېژانده او په ځان مو ويسا پيدا شوه چې ملي غرور او افتخار هم ورسره تړلی دی.

مونږ په دې وپوهېدو چې د دنيا طوفانونه هېڅکله مونږ دنړۍ له مخې نشي ورکولای او نه دغه راز لري او توري وريځې زموږ د سعادت درنا مخه نيولی شي.

هوا مور حق لرو چې پخپل قوي او متين موجوديت ونازېږو او ووايو چې مور هغه خس او خاشاک نه يو چې د حوادثو سيلۍ مو تيت په ترک کړي ځکه چې مور پخپله پښتو او پښتونواله دهر راز مشکلاتو مقابله کولی شو، او د پښتنو په اصطلاح اسمان ته تېره غورزو او سرورته نيسو.

مور هغه ښاغلي پښتانه يو چې ځان راته ډېر لوی او ستر ښکاري او دخپلې سيمې درنښت خپل ملي افتخار، د پښتونولۍ ننگ او ناموس د تېرو پښتنو ښه نوم په داسې ډول ساتو لکه چې يو ډېر پاک او له مينې ډک مين دخپل مقدس عشق احترام او حرمت ساتي.

مور ته دخپل پلارنيکه توره محبوبه ښکاري او هميشه بې لوروالی او ځليده غواړو، تر څو چې له خړ اسمانه تندر او رلي اوري او انسان دخپل اوږدې تمیز کولی شي د پښتون توره به لکه يديضا په دنيا کې ځلېږي او ټول پښتانه به د توري په رڼا کې ژوند کوي.

مور خپل ځان او خپله خپلواکي، خپل پښتني موجوديت ارومرو ساتو او له سروماله ورباندې تېرېږو، مگر بايد په دې پوه شو چې مور دا په څه شان ساتلی شو؟ ددې پوښتنې په ځواب کې څه شی چې زما په نظر کې ډېر مهم معلومېږي هغه زموږ ملي تربيه پښتني خوبونه او پښتونواله ده تر څو چې مور پښتانه يو او پښتونولي لرو زموږ د خپلواکۍ اولورتيا جنډه به ارومرو پورته وي او په ازاده هوا کې به دازادۍ په وړمه رېږي، هوا دا رښتيا اوکت مټ حقيقت دی تر څو چې ديوه قام په نفسي کيفيت او حال کې تغير پېښ نشي دهنوی په حال کې خدای هم تغير نه پښوي، تر څو څوک پخپله ځان څاه ته ونه غورزوي لوی څښتن بې دذلت او انحطاط په کنډو کپړو کې نه اچوي زموږ ملي او پښتني روح په دومره لوړه او هسکه فضا کې گزري چې که مور بې پخپله رابښکته نکړو دهېچا دلیندې غشی نه ور رسېږي اونه دچاله تاثير لاندې راځي. وروسته تردې چې زه دځان په ساتلو کې پښتني اخلاقوته په اوله درجه اهميت قايلېږم نو بيا علم اودنن ورځې مختلف فنون، ثروت اوبډايي او ځينې نور شيان هم ضروري ګڼم، که مور علم او بصيرت نلرو خلک موپه سحر او چل ترخپلې اغيزې لاندې راولي او لوبې راباندې کوي، که مور شته او ثروت نلرو زما نه مو وری کوي او د نورو دام ودانې ته مور ايتيوي، که مور فن او تخنيک نلرو پخپل لاس ځان اورته غورزو او له ځان سره دښمني کوو، نن خلک دحربي فنونو په قوت داسمان له وريځو اولرو کاراخلي او پخپلو دښمنانو باندې تندراورلي وروي، نن خلک دصنعت اوحکمت په مرسته هغه هوا چې د حیات مهم عنصر دی دمرګ اله ګرزوي او دښمن په حق کې ورځني د زهروکار اخلي. که څوک غواړي چې په دې عصر کې خپل ځان او خپله خپلواکي وساتي هغه بايد دومره کامل انسان وي چې خپل هرڅه بې پخپل لاس کې وي او دخپل هر مرض علاج وکړي شي، پدې وخت کې که نور هېڅ نه وي

خلک دیوه قام دلاندي کولولپاره بعضي داسې مکروبونه دهغوی په وجود کې انجکش کوي چې ډېر ژر بې ملي وينه فاسدوي او روح بې وژني. نوبرسیره په نورو خبرو نن د ازادۍ ساتلو لپاره ډاکټري هم لازمه ده.

نن ځینې کسان دنورو داسارت لپاره خپل ځانونه بنایسته کوي او پخپل بنکلیتوب ور ځنې زړه وري نوسری باید هېڅکله لکه بلبل دچاپه بنایسته گلانوزره بای نلي او په پردي باغ کې اسیر نشي بلکه خپل ځان، خپل ملیت، خپل دودونه خپله ناسته ولاړه له هرچا ځنې ښه وکښي اوخود ي ولري. ترڅو چې یوملت خپلې ټولې نیمکرتیاوې پوره نکړي او خپل ځان د بل له احتيا جه ونه ژغوري هغه په دنیا کې پوره او حقيقي ژوندون نشي کولی اوپه هرراز چې وي د نورو تر تاثیر لاندې راځي.

سړی باید دې ټکي ته ښه متوجه شي چې انسان چې هرڅومره مدني شوی او مدنیت ته ورنزدې شوی دی هماغومره بې ډار او ویره ورکه شوې او نور ژوندي او زیروح شيان بې خپل لاس لاندې کړي دي او له خپلې اغیزې لاندې بې راوستلي یعنی انسان دمدنیت په مرسته په وحشت باندې غالب شوی اوقوت بې موندلی لکه چې اوس هم ددنیا متمدن قومونه په وحشیانو اونیم وحشیانو باندې حکومت او حکمراني کوي نو که څوک غواړي چې دنن ورځې د مدني اقوامو تر تاثیر لاندې رانشي باید ارومرو په مدني سیرکې ځان ورسره برابر کړي او تمدن ته په سپکه سترگه ونه گوري.

په دنیا کې صلح یوطبعي قانون دی او لوی څښتن هم مونږ پوه کړي یو چې دا مخکه د صالحانو میراث دی او صالحان به ورباندې تسلط لري، دلته غرض هغه صلاحیت دی چې دمخکې دمخ حکمراني پرې کېږي چې دصلاحیت داسلام په ابتدا کې په عربو کې پیدا شوی او زموږ پښتنو په ملیت اوپښتنولۍ کې اغزل شوی دی.

مور باید دصلاحیت هېڅکله له لاسه ونه باسو، او ورباندې ټینګ اوسو، ددې صلاحیت لمړی ښه داده چې مور په حق او حقیقت ټینګ ولاړیو او ملگرتیا به بې کوو، هېڅکله به موزره ته خوف او ویره لارنلري او دضرورت په وخت کې به وینې تویول راته هېڅ ښکاري اوله مرگه به نه وپریږو، بلکه دخپلې اسلامي او ملي لورتیا دساتلو دپاره مرگ، ابدي ژوندون اوخپل ساعات بولو او ددنیا د هر راز سختیو اومشکلاتو په مقابل کې به لکه دخپل وطن لوراوهسک غرونه په هر میدان سر لوری ولاړیو، عزم او اقدام به مو ډېر ټینګ اوکلک وي.

ایثار اوقرباني به ډېر لوی افتخار گڼو، اتفاق او اتحاد به مو هېڅ شی نشي خرابولی، پخپل مینځکې به یوله بله مینه او محبت، پیروینه او رواداري لرو او دخپل مقدس دین او گران وطن د ښمنانو په مقابل کې به دستخو زرو خاوند یو، دلوی څښتن په ضعیفو مخلوقاتو باندې به زړه سوی لرو، عدل او انصاف به راته له هر شي ښه ښکاري، د بې ننګۍ ژوندون به په هېڅ شان نه قبلوو او دخپل مقدس اوپاک مقصد لپاره به له سراو ماله تېرېږو، خپل ځان او اولاد به د خدای درضا لپاره قربانوو او بې له خدایه به بل هېچاته سر نه ټیټوو، دا ځکه چې دخدای له بندګي سره بله بندګي نه کېږي او نه خدای پاک په دې باندې راضي کېږي چې دده بنده دبل چابندګي وکړي.

هو! مومن اومسلمان باید ارومرو حر او ازاد وي اوپښتون باید تل ازاد اومستقل وي نو تل دې وي زموږ ازادي اوخپلواکي اوهمیشه دې وي پښتواوپښتواله.

خوږ ژوند

غر په غره نه ورځي. اوسړی په سړي ورځي - دهمدغه تگ له کبله چې وگړي بې یو له بله لري، سړي ته دنورو ژوندون څه ناڅه څرگندېږي او راز راز وگړي ويني.

یوه ورځ زه یوداسې سړي کره پېښ شوم چې پوله اوپټی بې هېڅ نه درلوده او په کور کې بې دمېرک لکۍ هم نه سپیره کیده.

ده خپلې شپې او ورځې په لو او لور تېرولې او دکاله ټول خرڅوړی بې دومره نه و چې دیوه بډای اوښته من سړي دغاړې کالي شي.

پدې کاله کې بې له سپورمۍ بله ډیوه نه وه او نه چا بې له خپل لاس او مړونده بلې سروپردي درلوده.

دې سړي په دغه ورځ برسیره پدې چې خپل زوی (کتوری) ته یوه سدرۍ او یوه سره خولۍ راوړې وه کورته بې هم څه غوښه اخیستې وه کتوري چې وروسته له ډېرو وختونو نوې نژۍ خولۍ موندلې او نوې سدرې بې اغوستې ده له هلکانو سره په کوڅوکې منډې وهي کله چې کاله ته راشي او دغوښو کټو په نغري باندې وويني په منډه بیره ځي او په نورو هلکانو زيری کوي چې مور نن غوښه پخه کړیده.

هنوئ که څه هم په دغه ورځ لا څه ډېرې ورځې بې غوښه په سترگو نه ده لیدلې، خودپښتنو زامن دي دا ورته ښه نه ښکاري چې ددوئ له کاله نه په بل کور کې ښه څه پاخه شوي وي اونه دا زغملی شي چې دوئ دې له چانه ښکته اوټیت وي.

نو هر یوه به چا یو څه اوچابل څه ښودل اوخپل نکولی به بې ستایه، چابه ویلې چې مور لرمون پوخ کړی و چابه ویلې چې مور نن چرگ باندې کړیدی دا خبرې دوئ پداسې خوند کولې لکه چې لگیاوي او خوري بې، نه خداپروپه خورلوکې بې دومره خوند نشته لکه دوئ بې چې له نوم اخستلو خوند اخلي.

یوازې کتوری له هلکانو سره داخوړې خبرې نه کوي مور بې هم له ښځو سره ناسته ده اووايي: لاره شم چې دغوښو کټو مې ونه سوزي. غوښه خو نه سوزي، ځکه چې کټو ترخولې له اوبو ډکه ده هغه ترسبا هم نه وچېږي خودا غواړي چې نورې ښځې خبرې کړي، دکتوري پلار چې خپل کاللی ځوی په ښو کالیوکې ويني، من من غوښې اخلي او په کالیوکې نه ځایېږي خوله بلې خوا چې دخپلې ښځې زاړه ټیکری او شکیدلي کمیس ته گوري سوراو تور ټول بې په زړه کې گرزې خو چې هرڅومره خپلې سترگې یوه خوا بله خوا غړوي داسې څوک نه ويني چې دده زړه پرې ورشي اوڅه پورترې وغواړي.

سره لدې چې پدې کاله کې هېڅ نه و خو خوښي او د ژوندانه خوند پکې زښت ډېر و اوله بډایانو ځنې ددوئ ژوند ډېر خوږ و ځکه چې دشتمنو اوبډایانو زرونه تل هغه څه غواړي چې هېڅکله بې لاس نه ورسېږي.

هوا! ددوئ خوښي او زړه ښه والی دومره وړیا نه وي چې په دومره وړو وړو خبرولاس ته راشي، ددوئ سترگې په ټوله نړۍ هم نه مړېږي دلویو اوښتمنو کورو لاسه چې وروته هم ډېر خوندور څیزونه بیخونده شوي وي او وربښمینی ټوټې ورته لکه بیستې داسې ښکاري، ددوئ نړۍ وریجې که هرڅومره غوړې او غوښې پکې ډېرې وي دنورو سورسک او شنو سبو یا شرومبوته په خوند کې نه رسېږي، نه پوهېږم چې داوولې؟ نوښه ده که ښه څیزونه دنوروپه مخکې ایښي وي خوند خو ددوئ په برخه رسیدلی دی او خوښي هم ددوئ په کاله کې ده.

نه یوازې دا نه، روغتیا اوجوروالۍ هم دوئ ته ورکړشوی دی، دوئ هېڅکله لکه بډایان په لوارو وریجو اوکلکو غوښو نه نس خوري کېږي او نه هغومره ژرژر ناروغتیا ورته پېښېږي، دوئ بې تروو څیزونو، ښایسته ډېره ډوډۍ خورلی شي

اوڪه نورخه نه وي دغرو پرگي ، نانگه اوموناني ، شني او داسي نور.....هم خورلي شي حڪه چي دوي لادپستو
اوخوندورو خيزونو خوند نه دي ليدلي.
نه نه ليدلي بي دي خو په همدغو خيني ونوكي لکه چي رحمان بابا وايي:

پتنگانولره خداي په اورکي ورکړ
هغه عيش چي بي بلبلي په گلزار کا
خرقه پوشوپه خرقه کي دي موندلي
هغه حظ چي په دنياکي دنيا دار کا

پای

Bala Dewa

www.ulfat.de

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**